

Dr. R. Kuperus een kwarteeuw bij de Zuivelbank

Met hart en ziel dienaar van de coöperatieve idee

Wie weet in Leeuwarden het gebouw met de boterton van 1882? Wie heeft wel eens gepoogd de namen van alle emblemen te noemen, die in het graniet van een van Frieland's mooiste architectonische scheppingen uit de jongste periode gebeiteld staan? Als daar zijn: spantou, tuolle, aed, bûterfet, harspit, harhammer en ga maar door. Zou het niet dáár zijn, waar de boer op de voor uitstekende hoek voor zich uit tuurt, -de kant van de Ietwat eleganter handels god Mercurius op, - en waar hij rustig-beheerst de toekomst tegemoet schouwt?

Het raadsel is zo makkelijk op te lossen: de boterton, al dat boerengereedschap en die jonge boer die niet bij de dag leeft maar verder ziet, die kunnen alleen maar te vinden zijn in de muur van een der sterkste burchten van Friesland: de Coöperatieve Zuivelbank. De plaats die geen Friese boer zonder een zeker gevoel van trots kan betreden: het massieve bewijs wat coöperatieve zin, energie, zakelijk inzicht en vooral liefde voor het Friese boerenbelang vermogen.

Eigenlijk is het niet over de Zuivelbank dat we willen schrijven, - al was er, nu enige tijd geleden het 35-jarig bestaan daarvan herdacht kon worden, wel aanleiding toe - maar over de directeur, dr. AR. Kuperus, die overmorgen een kwarteeuw aan deze bank verbonden is. Hoe zou het echter mogelijk zijn hier man én zaak te scheiden? Als een Fries van het slag van dr. Kuperus zich ergens aan verbindt, dan doet hij het geheel-en-al, dan gaat hij er in op, dan symboliseert hij met zijn persoom de zaak.

Dr. Reinder Kuperus is 'n geboren bankdirecteur, maar hij is tegelijkertijd zoon uit een oud boerengeslacht en de liefde voor het coöperatieve organisatieleven is bij hem om zo te zeggen een zaak van erfelijkheid. Die drie hoedanigheden moesten hem haast wel voorbestemmen om de plaats te bekleden, die hij thans, enige mutatie daarbij inbegrepen, vijf en twintig jaar inneemt.

Het geslacht.

Er was eens een kuiper in Berlikum, in het begin der 17de eeuw, wiens zoon Jan ook kuiper werd. De derde in de rij, Klaas Jans, zet echter het kuipervak vaarwel en werd boer te Deinum; dat hij zijn oude ambacht echter niet verachtte, bleek uit de verlatijnste naam of „fan” die hij aannam: Kuperus. En hun oude streek bleven ze eeuwen lang trouw: In Deinum, Engelum (op „De Stiennen Ulebuorden”) en in Marssum, soms nog wat oostelijker en zuidelijker, maar meest toch aan de westelijke rand van de Middellzee, boerden ze en bewaarden zo Friesland's grond.

Voorals in Marssum verwierf de Kuperus-naam blijvende roem. In 1836 kwam Nanne Jans Kuperus, de overgrootvader van de bankdirecteur, op een van de boerderijen van het Popta-Gasthuis. In de kleine eeuw dat de familie daar woonde, zijn er duizenden vreemdedelingen „op de pleats” geweest, tot de opperstalmeester van de keizerlijke bûthuizen in Japan en de Sultan van

Assahan toe. Sedert 1879 waren de Kuperissen immers met de vee-export begonnen, juist in de jaren toen de vraag naar het Friese fokvee geweldig toenam.

Adeldom verplicht, het dragen van een boeren naam als Kuperus echter niet minder. De Jonge Reinder, vaak bij zijn grootvader in Roordahuizum te logeren - en natuurlijk te aësiiken - kwam tot over kop en oren in de zuivelwereld te zitten. van de zes kinderen van Pake werden alle drie jongens directeur van een zuivelfabriek en een van de dochters wou niet achterblijven en daarom trouwde zij met een directeur. Bedenkt men dan nog dat Nanne Kuperus een van de initiatiefnemers van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken was en dat de (jong gestorven) vader van dr. Kuperus zeer nauw bij de oprichting van de Frico betrokken was en dat de jubilaris van overmorgen na zijn achtste jaar opgevoed werd door zijn oom, de directeur Tjisse Kuperus van Grouw, die weer de eerste directeur van de Coöperatieve Zuivelbank werd en in 1931 door zijn neef als zodanig opgevolgd werd, - dan duizelt het menig lezer wellicht een beetje, maar bij even nadenken neemt hij toch met eerbied de pet af voor zulk een traditie.

Het kon niet anders: Reinder Kuperus hoorde van jongsaf spreken over de dingen der coöperatieve beweging; de vraagstukken kwamen niet van buiten af op hem toe, maar werden deel van zijn vlees en bloed. Een voorrecht was het, dat dr. Kuperus de eenvoudige en betrekkelijk rustige tijd van opbouw nog heeft meegemaakt, toen alles duidelijk te overzien was. Daardoor kon hij in zijn opleiding ook vrij ongestoord - alleen de mobilisatietijd van 1914-'18 vormde een onderbreking - een konsekvente lijn volgen: Van de Leeuwarder H.B.S. naar de Econ. Hogeschool in Rotterdam, waar hij promoveerde op een dissertatie over de coöperatieve verenigingen, speciaal van de juridische zijde bekeken. En, al practiseerde dr. Kuperus enige tijd in het Amsterdamse bankwezen, zijn bloed kroop waar het niet gaan kon: in 1924 werd hij adjunctdirecteur van de Coöp. Zuivelbank, toen nog in het oude gebouw, het gerestaureerde Café De Beurs aan het Zaailand, dezelfde plek waar in 1937 het zo waardig uitgevoerde nieuwe bankgebouw in gebruik is genomen.

Betekenis van het jubileum.

Dr. Kuperus is geen man, die de openbaarheid zoekt; eerder vermijdt hij het koesterende (en ook wel eens scherpe) zonnetje van de publiciteit. Maar zijn jubileum is een jubileum van die Zuivelbank en daarmee een aangelegenheid van geheel agrarisch Friesland; dat dan in de ruimste omvang genomen, want zijn grote lichamen en bedrijven als de Provincie Friesland, de Stad Leeuwarden, de Waterleiding en zoveel meer niet ten nauwste bij de Zuivelbank betrokken? Heeft de Bank niet relaties met ongeveer zestig waterschappen, welke verwantschap o. a. door het aanbrengen van verschillende waterschapswapens in de bovenhal gesymboliseerd is?

Een centrale figuur op een zeer centrale plaats, deze directeur, ook al vindt men hem lang niet altijd daar waar wij hem gefotografeerd hebben: achter zijn bureau op zijn werkkamer. Dat mag ook niet: de centripetale concentratie vergt een centrifugale activiteit. En dus heeft de jubilaris zijn krachten aan de bevordering van allerhande initiatief gewijd: hij is de voorzitter van het instituut voor Landbouwcoöperatie in Friesland, de vice-voorzitter van de Kamer van Koophandel en van het E.T.I.F. en lange jaren van de landelijke Bond van Coöp. Grasdrogerijen.

We zullen u de lange lijst van bijkomende functies besparen; de lezer zou zijn hoofd maar schudden en waarschijnlijk de jubilaris ook nog over de last van zoveel plichten beklagen. Hij

vergisde zich echter niet: het is geen vergaderzucht of organisatie-vergoding die een figuur als dr. Kuperus tot de aanvaarding van zowel lidmaatschappen en bestuursfuncties drijft. Hij ziet daarin de regelrechte verbinding van de bank met het economische leven. En méér nog, - het is een groot woord en dr. Kuperus zal het zelf niet willen uitspreken, maar wij achten het hier geheel op zijn plaats, - dienst aan de gemeenschap.

De Zuivelbank nu.

Ruim tien jaar werd er aan de totstandkoming van de Zuivelbank gedokterd, in 1913 kwam de bevalling tot stand, maar toen groeide het kind dan ook buitengewoon voorspoedig. Een hele rij obligatieleningen werd geplaatst ten laste van coöperatieve verenigingen, waterschappen en gemeenten. De Zuivelbank werd in waarheid een zeer bijzonder centrum: In geen enkele organisatie in Friesland werden zoveel verenigingen als hier hecht te zamen gebonden. Lange jaren bleef de bank ook de enige in haar soort. in Nederland; van de vele honderden bij de Centrale Raiffeisenbank te Utrecht aangesloten banken bleef deze de grootste.

Vele buitenstaanders zijn geneigd de betekenis van de Zuivelbank voor Friesland te onderschatten. Beseffen ze niet wat het betekent, dat hier een financieel centrum van geheel coöperatief agrarisch Friesland - en dat in groot formaat - is tot stand gekomen? Goed, er ligt dezelfde zakelijke doelstelling als overal elders: doelmatig te voeren beheer, geschikte rentevoorzwaarden en tarieven en een zo hoog mogelijk opgevoerd dienstbetoon.

Daardoor zijn niet alleen boeren, maar ook talrijke particuliere bedrijven en vele duizenden spaarders aangetrokken. Het bewijs is echter geleverd dat het ideaal - dienst van de belangen der rechtstreeks belanghebbenden en dat niet als middel tot winstvorming voor enkelen, - geen fictie was, maar werkelijkheid werd.

En dan noemen we maar terloops het zeer belangrijke sociale en culturele werk dat de Coöperatieve Zuivelbank verricht; hoeveel credieten zijn niet verleend aan initiatieven die op enigerlei wijze het boerenbelang wilden steunen? Een complete lijst zou zeer velen paf doen staan, zozeer werd in dit alles een gelukkige verbinding van realisme en idealisme gevonden. Vergeten we niet een van de kleinste, maar aardigste dingen te noemen: het belangrijke subsidie dat de verschijning van het Frysk Boerekwartetspul mogelijk maakte.

Gevarieerde cijfers, één idee.

Over 1913 was het eindcijfer van de balans nog lang geen f 200.000; over 1948 bedraagt het bijna 47 miljoen. De spaargelden rezen in die tijd van bijna f 26.000 tot ruim 20 miljoen. Aan reserves zijn er nu over de twee miljoen.

Dat zijn maar enkele cijfers, sprekend voor wie ze verstaat. En zeer levend voor wie ze hoort verklaren door hem, die in een kwarteeuw zulk een uitbreiding mocht zien tot stand komen en door zijn inzicht en toewijding mede mocht bewerkstelligen.

Een kuipersgeslacht in de kleihoek leverde een boerenfamilie die met een wereldberoemd veebeslag de even puike naam Kuperus fokte. Toen de tijd drong en er gehandeld moest worden, stonden de jongeren uit dit geslacht in de coöperatieve zuivelbeweging vooraan. Aan de zoon van

een hunner was het gegeven een andere en toch eendere levenstaak te ontvangen en tot gezonde expansie te voeren.

Moge het dr. Reinder Kuperus gegeven

Uit Erf en wereld

J.R. Kuperus (Akkrum)

1947 Jan Reinder 1868 geboren. 1888 volontair te Boornzwaag. 1889 directeur te Kampen, Wirdum (1891), Akmarijp (1896) en Akkrum (1897)

N.K. Kuperus Marssum

114 Was leerling klas 1 van eerste zuivelschool Bolsward”

N.R. Kuperus Harich

Dr. R. Kuperus Leeuwarden

R.N. Kuperus Roordahuizen - 147 Tj R / J.R./ N.R. waren zijn zonen

Tj. R Kuperus Leeuwarden.

147 Tjisse Reinder 1866 geboren, was 1887 volontair te Warga , 1988 te Boornzwaag. In 1888 aangesteld als directeur te Oosterwolde (fabriek Mr. Verver) 1889 als beheerder van de coöp. in Oosterwolde. Verder is hij directeur te Roordahuizen (1980), Grouw (1896).

